

Zahrádkové osady a politika

Z historického pohledu představuje zahrádkaření nedílnou součástí moderního města neboli součástí tzv. třetí krajiny. Zároveň má s městem – se samosprávou i s institucemi a politiky odpovědnými za plánování a rozvoj – napjatý vztah.

Zahrádkové osady musí již od dob, kdy se na přelomu 19. a 20. století objevily v českých a později i slovenských městech, o svou existenci a setrvání ve městě průběžně bojovat. V nejisté situaci se však nacházejí i další formy městské přírody, které mnohdy padnou za obět investičním a stavebním záměrům, jež se často dostanou do územních plánů formou změn a doplňků.

Okamžikem, kdy se napětí mezi městskou přírodou, a tedy i prostory městského zahrádkaření (jako jsou zahrádkové osady), a městem stává zjevným, bývá právě příprava nového územního plánu. Ten určuje, jak má být dané území využíváno, a nastavuje nejrůznější limity. Ve vyjednáváních o možném využití území tahají většinou zahrádkáři za kratší konec, a to zejména ve velkých městech. Jako příklad mohou posloužit návrhy územních plánů v Praze a Brně. Kupříkladu nakonec odmítnutý koncept územního plánu Prahy z roku 2008 představoval jasné vyjádření nechuti k zahrádkovým osadám mimo jiné tím, že předpokládal zachovat pouze 112 z cca 450 v té době existujících osad. Pod obdobným tlakem se momentálně ocitají i zahrádkové osady v Brně, kde může hrozit zánik až polovině osad spravovaných ČZS. I proto na jejich obranu i obhajobu dalších ohrožených forem městské zeleně vznikl

otevřený dopis¹. Jasnou výjimku představují ty zahrady, které se po pádu socialismu dostaly do soukromého vlastnictví zahrádkářů, a nejsou tedy ohrožovány investičními záměry měst.

Na Slovensku mají svůj zahrádkářský zákon a vypadá to, že zahrádky jsou v rámci územních plánů chráněny více. Například územní plán okresního města Nové Zámky (jihozápadní Slovensko) z roku 2016 definuje zahrádkářské osady jako součást území rekreačního využití a jsou chráněné závazným regulativem funkčního využití území. V územním plánu hlavního města Bratislavy z roku 2007 se v navrhovaném funkčním využití území požaduje respektovat začlenění zahrádkářských osad do systému stabilizovaných území a v případě nových rozvojových koncepcí respektovat požadavek na zpracování regulace na úrovni územního plánu zóny. Taktéž se požaduje zachovat existující plochy zeleně v zahrádkářských osadách, které se řadí mezi zemědělské plochy. Jsou definovány jako zahrádkářsky využívané území s různou mírou zastavenosti pozemků a různou úrovní technického vybavení pro individuální a rodinnou rekreaci, s případnými pěstovatelskými plochami určenými k samozásobování. Přípustná jsou jen drobná zařízení a stavby, hygienická zařízení a v omezeném rozsahu

i drobná výroba a zpracování produktů, menší skladové kapacity včetně menších kapacit pro zpracování biologického odpadu apod.

Naskytá se otázka, kde se v oblasti územního plánování i městské správy bere ona nechuť k prostorům městského zahrádkaření. Při pozornějším pohledu je možné odhalit tři důvody. Prvním je velmi konkrétní představa o tom, co do současného města patří a co už ne, která se v posledních třech desetiletích mění jen pomalu. Podle této představy zahrádkaření do města nepatří. Ostatně, už jsme v našem seriálu psali, že podle návrhu prvního porevolučního územního plánu Prahy z roku 1991 „nejsou zahrádkářské osady ve městě příliš vítány“.² Zahrádkaření je vnímáno jako pozůstatek socialismu, který odporuje snahám města jako Praha či Brno stát se metropolí evropského formátu. Zahrádkové osady jsou vnímány jako něco ošklivého, městu cizího, jako „vředy na tváři velkoměsta“, jak se kdysi vyjádřil jeden pražský zastupitel. Čtenáři našeho seriálu nicméně vědí, že skutečnost této představě neodpovídá, protože zahrádky v nejrůznějších podobách najdeme po celé Evropě a dokonce i v jihoevropských zemích jako Španělsko, Portugalsko či Itálie se opět přistupuje k jejich zakládání. Druhým důvodem, který přímo či nepřímo ovlivňuje přístup městského plánování k zahrádkovým osadám, je velmi úzká představa o soukromém a veřejném městském prostoru. V té se veřejný prostor rovná fyzicky přístupnému prostranství. Zahrádky, ale nejen ony, pak představují vlastně privatizaci veřejného prostoru, protože jsou

1 Zákoutí v jedné staré zahrádkové osadě v Praze (foto T. Princ)

2 Pohled na zahrádky v Brodzanech, Slovensko (foto P. Gibas)

nepřístupné a neprostupné. Právě fyzická neprostupnost fungovala jako jeden z argumentů při snahách o rušení osad například v Praze na Jenerálce. Ale s domnělou privatizací veřejného prostoru jsme se mohli setkat i v rámci debaty o osazování rabátek stromů květinami, která vypukla v roce 2018 na Praze 3, když se proti nim jako útoku na veřejný prostor postavila paní starostka.

Samozřejmě že hlavním hybatelem rušení zahrádkových osad je především výstavba, ať již bydlení či dopravní infrastruktury. Ta je krom veřejného zájmu nesena i snahou o zisk. A zde narážíme na třetí důvod napjatého vztahu zahrádkářství a územního plánování. Tím je posun v roli městské správy, který se odborně nazývá neoliberalizace. Ta označuje určité přeprogramování role městské správy z obránce veřejného dobra na zástupce tržních aktérů, jako jsou nejrůznější firmy a korporace, jejichž zájmem je stavět, a tím tvořit zisk. Nově připravovaný pražský metropolitní, ale i výše zmíněný brněnský plán s důrazem právě na výstavbu, spolu s čím dál omezenějšími nástroji regulace, představují výsledek právě této proměny role městských institucí.

Kombinace výše zmíněných přístupů vede na straně městské správy k setrvačnosti ve vztahu k městské přírodě, kterou územní plány často vnímají (a vymezují) jako nevzhledné území, jež je třeba jinak, lépe využít, jako svého druhu rezervu pro budoucí výstavbu. Vzhledem k probíhajícím změnám klimatu, ale i řadě doložených přínosů, jež prostory zahrádkářství městu, přírodě i společnosti přinášejí, může tato setrvačnost působit jako překvapivá. V situaci, kdy město v rámci například příprav územních plánů nefunguje jako zástupce veřejnosti a obránce jejích zájmů, je třeba se o zájmy městské přírody, jako jsou i prostory městského zahrádkářství, zasazovat o to důrazněji. O městský prostor, tedy i městskou přírodu, je třeba usilovat, protože město, stejně jako zahrádka, se samo neobhospodaří.

Petr Gibas
Sociologický ústav Akademie věd
ČR, v. v. i., petr.gibas@soc.cas.cz
Attila Tóth
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

1 Znění dopisu, který bylo možné podepisovat do 6. 9. 2020, naleznete zde: <https://tinyurl.com/y3ur6ddk>. Česká televize se věnovala problematice zahrádkových kolonií v Brně v pořadu *Nedej se*, dne 25. 10. 2020, viz. odkaz <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1095913550-nedej-se/220562248410029-brno-zahradkami-zije/>
2 Územní plán hlavního města Prahy, první čtení, 1991 (s. 11).

VÝSTAVY FLORIA 2021

FLORIA JARO

1. část 29.4. - 2.5.2021

2. část 6.5. - 9.5.2021

FLORIA LÉTO

6.8. - 8.8.2021

FLORIA PODZIM BONSAI

24.9. - 26.9.2021

FLORIA DUŠIČKY

8.10. - 10.10.2021

www.vystavistekromeriz.cz

VÝSTAVIŠTĚ
KROMĚŘIŽ

CHOVATEL®

Měsíčník Českého svazu chovatelů určený chovatelům králíků, drůbeže, holubů, ale i morčat, exotického ptactva a akva-tera

➔ **Výhodné předplatné - ušetříte 120 Kč**

➔ **Chovatelské inzeráty ZDARMA**

Předplatné objednávejte:

- telefonicky: 734 202 706
- přes webové stránky: www.cschdz.eu/chovatel/predplatne.aspx
- e-mailem: chovatel@cschdz.eu
- písemně: Redakce časopisu Chovatel, Maškova 3, 182 53 Praha 8